

KIRJALLISUUTTA / BOOK REVIEWS

Ortodoksinen pioneeritutkimus Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen kirkko- opillisista muutoksista

Protopresbyter Peter Heers, *The Ecclesiological Renovation of Vatican II. An Orthodox Examination of Rom's Ecumenical Theology Regarding Baptism and the Church*. Uncut Mountain Press 2015, 337 s.

Amerikkalaissyntyinen ortodoksipappi Peter Heers on suorittanut Tessaloinin yliopistossa teologian maisterin ja teologian tohtorin tutkinnot. Hän on asunut Kreikassa parikymmentä vuotta. Hänen Vatikaanin toista kirkolliskokousta (1962–1965) käsittelevä teoksensa ilmestyi alun perin kreikaksi vuonna 2014. Johtavat kreikkalaiset ortodoksiteologit ovat tervehtineet sitä vedenjakajana ortodoksisessa ekumenian tutkimuksessa.

Heers tarkastelee teoksessaan Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen esittämää uudenlaista kirkkokäsitystä, jota hän lähestyy ortodoksisten pyhiin isien näkökulmasta. Tutkimus on akateemisesti objektiivinen ja vakuuttava. Siinä tuodaan monipuolisesti esiin roomalaiskatolisen kirkon vuosittaiset teologisen itseymmärryksen muutokset ja niiden seuraukset aikamme ekumeeniselle keskustelulle.

Heersin teos on merkittävä ortodoksinen analyysi Rooman kirkon kasteteologiasta ja ekklesiologiasta. Kysymystä kasteen ja kirkon yhteydestä hän lähestyy ortodoksisen teologian rikkaasta elämäkokemuksesta käsin.

Teosta voi pitää ajankohtaisena, sillä kasteen sakramentti on nykyajan ekumeenisessa liikkeessä teologisen pohdinnan keskuksessa. Roomalaiskatoliset teologit ovat omistautuneet kasteteologiaan tutkimiseen protestanttien kanssa erityisesti vuoden 1962 jälkeen. Tämä johtuu Heersin mukaan siitä, että roomalaiskatoliset ja protestantit jakavat yhteisen historian ja paljon sa-

malaisia kirkko-opillisia oletuksia. Myös ortodoksiset teologit ovat osallistuneet keskusteluun, joskin suurelta osin ulkopuolisina tarkkailijoina. He lähestyvät kysymystä kasteesta erilaisesta historian kokemuksesta ja teologisista lähtökohdista käsin. Ortodokseilla on ainakin historiallisena muistona neljän ensimmäisen vuosisadan pyhien isien kasteopetuksen yhtenäinen ääni.

Heersin keskeinen löytö on, että Vatikaanin toinen kirkolliskokous erotti kasteen sakramentin muista sakramenteista ja asetti sen palvelemaan Rooman kirkon laajenemista muiden uskontojen suuntaan. Heers tukee väitettään laajoilla lainauksilla kirkolliskokousten säädöksistä ja dokumenteista sekä johtavien roomalaiskatolisten teologien tulkinnoilla.

Rooman kirkon virallinen opetus kasteesta säilyi suurelta osin muuttumattomana neljänestä lateraalikirkolliskokouksesta (1215) aina Vatikaanin toiseen kirkolliskokoukseen asti.

Kasteen toimittajana oli piispa tai pappi, mutta hätätilassa kasteen saattoi toimittaa kuka tahansa. Tämä ”kuka tahansa” saattoi olla myös kastamaton, vaikka juutalainen tai muslimi. Näin jo 1200-luvulla ymmärrys kasteesta maldaltui ja toimitus irrotettiin kirkon yhteydestä ja uskosta. Heersin mukaan ei ole yllätys, että jos jo kahdeksansataa vuotta sitten uskottoman ihmisen toimittama kaste hyväksyttiin, voidaan omana aikanamme Rooman kirkossa tunnustaa ”erossa olevien veljien” suorittamat pyhät toimitukset.

Roomalaiskatolisen kirkon ajattelun rinnalle Heers tuo ortodoksisen perinteen. Hänen mukaansa ortodoksisessa kirkossa Jumalan rakkaus ja totuus muodostavat ykseyden. Molemmat viittaavat Kristukseen. Pyhien isien keskeinen kirkon ykseyden edellytys on ykseys eukaristiassa. Eukaristian ulkopuolella ei ole ykseyttä. Kaikki kirkon mysteeriot, ennen kaikkea pyhä kaste, ovat olemassa ja koettavissa eukaristisen kokoontumisen sisällä. Heers kirjoittaa painokkaasti, ettei ortodoksisessa kirkossa voi olla Vatikaanin toisen konsiilin teologien korostamaa ”kirkon ulkopuolista” osallisuutta.

Vatikaanin toiseen kirkolliskokoukseen osallistunut roomalaiskatolinen teologi, ranskalainen dominikaani Yves Congar (k. 1995) luonnehti Vatikaanin toista kirkolliskokousta reformikokoukseksi, joka merkitsi pääteipistettä vastauskonpudistukselle. Kirkolliskokous oli hänen mukaansa avoin ekumenialle ja moniarvoiselle maailmalle. Roomalaiskatolisen kirkon ”uuden teologian” arkkitehdit loivat jo 1920-luvulla ”ekumeenisen tutkimustavan”, joka kohdistui teologian pysyviin lähteisiin: Raamattuun, liturgiaan ja isiin.

Vatikaanin toinen kirkolliskokous laajensi uudistuksen erityisesti ek-

klesiologiaan. Heersin mukaan kirkolliskokouksen dekreetti ekumeniasta (Unitatis Redintegratio, 1964) merkitsi kipeää vastakkaisuutta pyhien isien käsityksille kirkosta ja pyhistä mysteerioista. Dekreetti kuvasti Rooman kirkon ”uutta reformaatiota” ja opillista lähestymistä protestantismiin suuntaan. Asiakirjassa kristillisestä kasteesta puuttuu (kuten protestanteilla) syvä teologinen yhteys eukaristiaan. Sellaisena Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen kasteteologia merkitsi pyhien isien mysteerioteologian hylkäämistä.

Heers muistuttaa, että Rooman kirkon uusi kirkkonäkemyks on vaikuttavat myös arvovaltaisiin ortodoksiteologeihin ja piispoihin, jotka toimivat ekumeenisessa liikkeessä ja kansainvälisissä dialogeissa roomalaiskatolisen kirkon kanssa. Eräät ortodoksiteologit ja piispat ovat viime vuosikymmeninä kirjoittaneet ja puhuneet kirkosta ja kirkon kasteesta samansuuntaisesti kuin Vatikaanin toinen kirkolliskokous ja aikamme roomalaiskatolisen kirkon teologia.

Professori John Romanides (k. 2001) kutsui sattuvasti Balamandissa Libanonissa vuonna 1993 pidettyä ortodoksien ja katolilaisten välistä oppikeskustelua Vatikaanin ”toisen kirkolliskokouksen jatkoksi”. Heers jakaa Romanideksen käsityksen: Balamandin dokumentissa ortodoksiteologit hylkäsivät ensi kertaa apostolisen ja katolisen kirkon uskon, jonka mukaan ortodoksinen kirkko on yksi, pyhä, apostolinen ja katolinen. Kokouksen osallistuneet ortodoksiteologit hyväksyivät perusteettoman ”sisarkirkkonäkemys”, jonka mukaan ortodoksinen kirkko muodostaa yhdessä roomalaiskatolisen kirkon kanssa apostolisen ja katolisen kirkon.

Heers muistuttaa, että ortodoksisen kirkon perinne tunnistaa ainoastaan yhden apostolisen ja katolisen kirkon, ei ortodoksisen eukaristisen ykseyden ulkopuolella olevia ”kirkkoja”. Bysanttilaisen teologian hengessä hän painottaa, että kirkko tulee tunnetuksi pyhissä mysteerioissaan. Hänen mukaansa ne, jotka elävät ortodoksisen kirkon mysteerioiden ulkopuolella, elävät Kristuksen Ruumiin eli kirkon ulkopuolella. Ortodoksisen kirkon ykseys merkitsee Jumalan uskovalle antamaa katolisen ykseyden lahjaa. Ortodoksinen kirkko on jakamaton Kristuksen Kirkko.

Heersin mukaan ortodoksinen opetus kasteesta ja kirkosta liittyy erottamattomasti elämään uskovien yhteisössä. Vaikka kirkon historia on pyhää historiaa, ortodoksikristittyjen elämä vaatii askeesia eli hengellistä työtä ja vaivannäköä.